

Kifest-Ő?

Lukács Fanni Estella

Pécsi Tudományegyetem, Művészeti Kar
Művészetterápia Ma, I. évfolyam

Dr. habil. Hegyi Csaba DLA, egyetemi
docens

TARTALOMJEGYZÉK:

1. Bevezetés	1
2. Környezetpszichológia	2
2.1 Hely és tér	3
2.2 Ember és környezet	3
2.3 Ambiens környezeti ingerek	4
3. Szalutogenezis elve	7
3.1 Érthetőség érzete	8
3.2 Kezelhetőség érzete	8
3.3 Jelentőségteljeség érzete	9
4. Alvar Aalto – Paimioi Tüdőszanatórium	10
4.1 Paimio bemutatása	10
4.2 Funkció és telepítés	11
4.3 Belsőtéri egyedi megoldások	13
4.4 Konceptió újszerűsége	15
4.4 A szanatórium napjainkban	16
5. Meglévő épületek	17
5.1 Bevezetés	17
5.2 Falfestés	17
5.3 Színtan	18
6. Pécsi Klinika	23
6.1 Jelenleg	23
6.2 Terápiás kert	25
6.3 Tervek	26
7. Összegzés	28

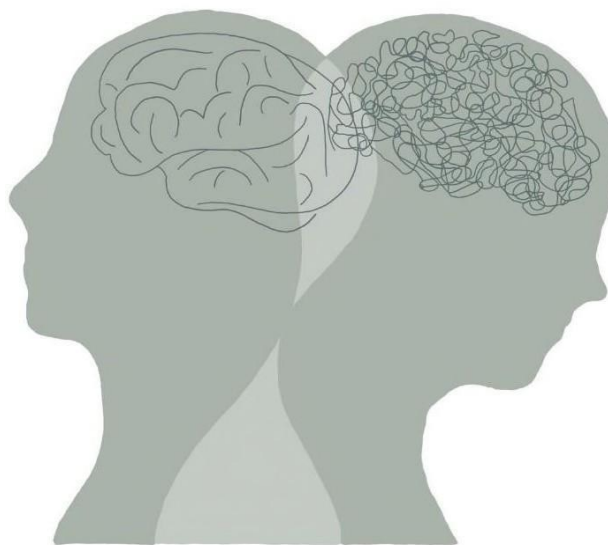
1. BEVEZETÉS

A tanulmány témájaként elsősorban ismertetni szeretném azokat a környezetpszichológiai szempontokat, amelyek hatással vannak a szalutogenezis elvére. Ezt követően bemutatnám, mi is az a szalutogén építészet, és hogy hogyan hat ez a fajta építésze az emberiségre és annak környezetére.

Dolgozatom során szeretném elsősorban elméleti szempontból körüljárni a témát, majd pedig gyakorlatba átvinni mindezt.

A Pécsi Klinikával egyeztetve, engedélyezték, hogy kisebb nagyobb változásokat hajtsunk végre az osztályokon, ezzel javítva az ott dolgozók illetve a páciensek mindennapját. A tanulmány során szeretném megismertetni az építészet egy szociálisabb, érzékenyebb oldalát; és kapcsolatot teremteni az építészet- művészet- pszichológia hármában, úgy, hogy azok erősítsék egymást.

A témabemutatása és elemzése által szeretném felhívni mások figyelmét, hogy nekünk, építészeknek fontos, hogy ne csak és kizárólag építész szemmel járjuk a világot, hanem különböző társtudományokat is hívjunk segítségül, hogy még többet tegyünk épített környezetünkért. És ugyanúgy művészetterapeutaként, ne féljünk más szakmák, irányzatok bevonódásától.

1. kép

2. KÖRNYEZETPSZICHOLÓGIA

Mielőtt rátérnék a szalutogenezis elveire, és azok hatásaira épített környezetünkre, fontos kiemelni azokat a környezetpszichológiai alapelveket, amelyek az ember és környezet kölcsönhatását vizsgálják.

A pszichológusok felfigyeltek arra, hogy a fizikai környezet nem csupán egy tér, amelyben jelen vagyunk, hanem az egyén belső működésére is hatással van.

A környezetpszichológia kibontakozás több vizsgálattal kezdődött, aminek az volt a célja, hogy minél egészségesebb környezetet alakítsanak ki pszichiátriai kórházakban.

Napjainkban a környezetpszichológia autonóm tudományterületté vált, azonban emellett transzdiszciplináris tudományterület is, mivel több terület együttműködésével mutathatóak fel az eredmények.

A környezetpszichológiában ismert vizsgálati módszer a mentális térképezés, téri élménymátrix eljárás, szakértői térelemzés. (Dúll, 2021) Ezen vizsgálati módok is azt mutatják, hogy a környezetpszichológia mennyire széleskörű tudományterület. Ahhoz, hogy tudatosítható legyen egy jól működő tér sajátossága, ahhoz a pszichológiának, szociológiának és építészetnek is fontos szerepe van.

2. kép

2.1 HELY ÉS TÉR

Fontos alapfogalom a tér és a hely közötti különbség definiálása.

Canter helyelméletéből arra lehet következtetni, hogy a „tér” könnyebben tudatosítható, mivel földrajzilag lokalizálható, illetve fizikai kiterjedéssel rendelkezik.

A „hely” ezzel szemben mindig az ember által interpretált, érzelmi és kognitív jelentéssel felruházott tér. Egy adott helypszichológiai interpretációján keresztül befolyásolhatja a viselkedést és az érzelmeket. Mivel minden egyén gondolkodása eltérő, a „hely” szubjektív tulajdonságokkal rendelkezik.

2.2 EMBER ÉS KÖRNYEZET

Környezetünket nem tudatosan észleljük – annak ellenére, hogy minden érzékszervünknek nyújt egyformán információt. Viselkedésmintázatunkat mindig meghatározza az adott környezet, ez alapján figyelhető meg, mennyire van harmóniában az ember a környezetével.

Mindez hatással van a kontrollérzetre, ami kifejezi, az ember mennyire érzi biztonságosnak és következtethetőnek az adott környezetét.

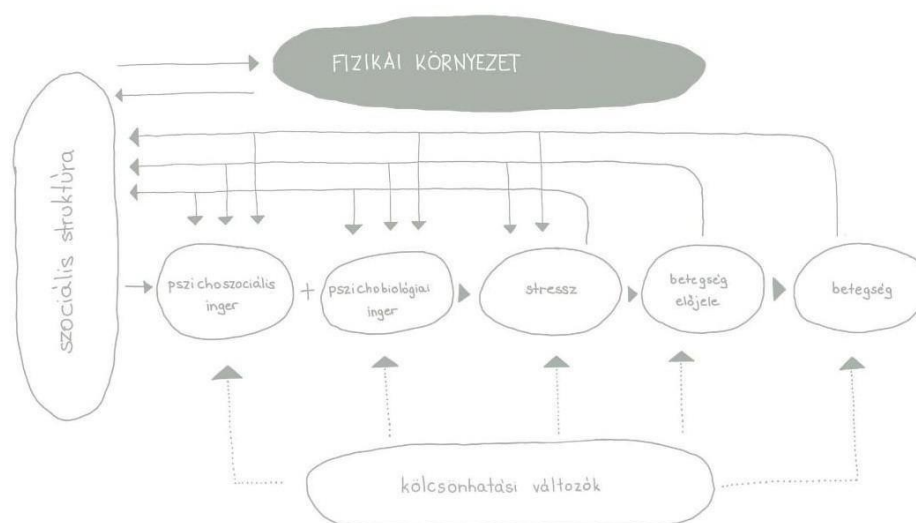
A kontrollérzet szemléltetésére jó példa Ellen D. Hodnett vizsgálata, melynek során 80 otthon szülő és 80 kórházban szülő nőt vizsgált.

A vizsgálat eredménye, hogy a környezetváltozás befolyásolja a kontrollérzetet, ugyanis az otthon szülők esetében a szüléskevesebb stresszel járt, - hiszen a kórházban szülőknél nem tudott úgy kialakulni a környezetük feletti kontrollérzetet a helyhez való kötődés hiánya miatt.

Ezek alapján megállapítható, hogy a személy és környezet összeillése az adott hely és használója kölcsönkapcsolataként definiálható.

Gyakorlatban nézve pedig az adott környezet és annak használójának interakciója során kialakuló illeszkedést, illetve annak hiányát érdemes vizsgálni; ugyanis ennek az egyensúlynak a felborulása különböző betegségekhez vezethet.

Ezt az is alátámasztja, hogy sok esetben a kontrollérzet hiánya krónikus stresszhez vezet, ami a későbbiekben egyéb problémákhoz vezethet.

3. kép

2.3 AMBIENS KÖRNYEZETI INGEREK

A környezetünkkel való harmóniát vagy diszharmóniát erősen befolyásolják az ambiens környezeti ingerek. Ezek az ingerek úgy vesznek minket körül, hogy nem tudatosítjuk őket, ám az érzelmeinkre, motivációnkra, viselkedésünkre, gondolkodásunkra, szociális interakcióinkra egyaránt hatnak. Ambiens ingerek köze sorolhatóak a fények, hangok, a hőmérséklet és térstruktúrák. Ma már több tanulmány igazolja, hogy a környezeti stressz erős kapcsolatban áll a fizikai, az élettani és a pszichológiai szintek között.

Az ambiens stresszor fogalom megterhelő környezeti ingereket jelent, amelyekkel a szokásosnál nehezebb feltételekkel lehet megküzdeni vagy alkalmazkodni hozzájuk.

Ezek negatívan értékelt fizikai környezeti helyzetekben lépnek fel, amelyek befolyásolhatatlanok, és stresszhez vezetnek. A betegségek és a kórházi körülmények miatt alapvetően megváltozik betegek percepciója, gondolkodása, érzelmi állapotai, amelyek csökkentik a kontrollérzetet. Tehát az egészségügyi intézményekben való hosszabb tartózkodás esetén kiemelten fontossá válnak a szociofizikai környezetben említett nem tudatosuló ingerek.

2.3/1 FÉNY

Számos kutatás foglalkozik a nappali fény pozitív hatásaival az emberek pszichológiai jóllétére. (Evans, 2003) A nappali fény hiánya mind fiziológiai, mind pszichológiai nehézségeket okozhat. Ebből adódóan elegendő természetes fény beengedése az egészségügyi intézményekben túlmutat az építészet funkcionális alkalmazásán.

Ulrich és Lundén kimutatta, hogy kórházban azok a betegek, akik olyan szobákban laktak, amelyek ablakai a természetre néztek, gyorsabban rehabilitálódtak, mint azok a betegek, akik épületre néztek. Ez azt mutatja, hogy nem mindegy a szobából való látvány.

A természet különböző színeket, és formákat kínál, amelyek arra ösztönözhetik az embereket, hogy felejtsek el körülöttük lévő életüket.

2.3/2 ZSÚFOLTSÁG

A zsúfoltság is kiemelt jelentőségű a pszichológiai és a testi egészség-betegség tekintetében. A zsúfoltság nem egyszerűen a tér szűkösége és az objektumok sokasága egy adott térben, hanem egy szubjektív élmény az egyén számára. (Altman, 1975)

Abban az esetben, ha több ismeretlen embernek kell egymáshoz alkalmazkodnia és egy helyen tartózkodni huzamos ideig, akkor ez a helyzet általában nem teszi lehetővé az optimális magánszféra szabályozást és előáll a pszichológiai zsúfoltságélmény. Ezt befolyásolhatjuk a szociopetális (személyi kapcsolatok kialakításra alkalmas tér) és a szociófugális (személyi kapcsolatok kialakulásának gátlására alkalmas tér) terek megfelelő arányával.

2.3/3 ZAJ

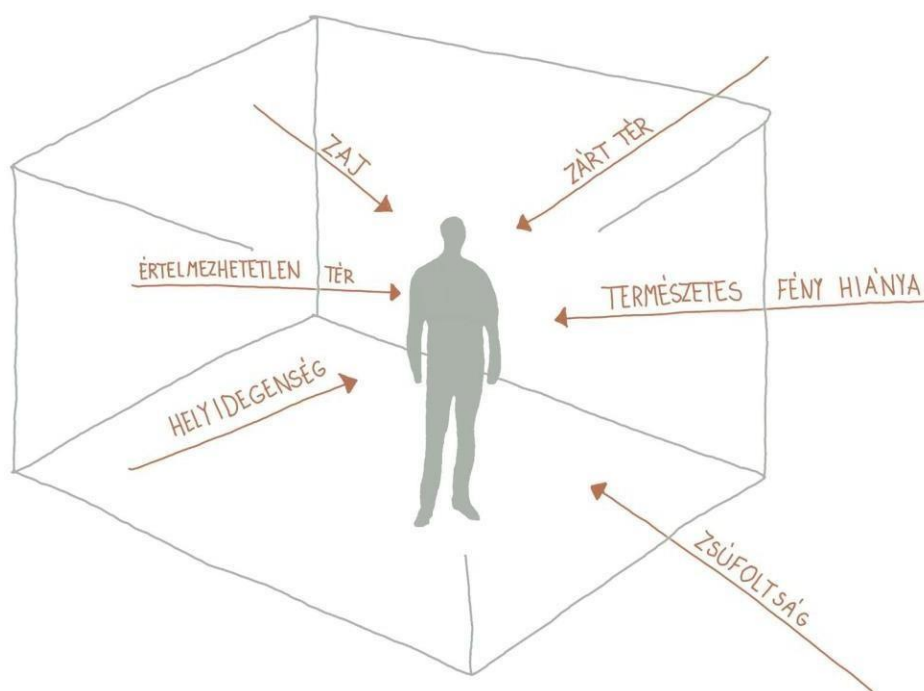
A környezetpszichológiában a környezeti stresszorok közé tartoznak a zajok, amelyeket az emberi viselkedésre és jóllétre, egészségre gyakorolt hatásában vizsgáltak.

A zaj legfontosabb hatása az irritáció, amely zavarásélménnyel, kellemetlenséggel és frusztrációérzéssel jellemezhető. A zaj hatásmechanizmusa, hogy csökkenti a hatékonyságot a figyelemben, memóriában és tevékenységben.

A zajhatásokat érdemes nem csak páciens, hanem egészségügyi dolgozói viszonylatban is figyelembe venni. Abban az esetben, ha egy funkciókkal túlszűfolt váróteremben több főléssleges környezeti zaj lép fel, az kihat a dolgozók munkaminőségére is, nem csak az ott várakozó páciensekre.

A környezeti hangingerk ugyanakkor lehetnek stressz csökkentő hatásúak is. A zenének pszichológiai hatásai vannak, megnyitja az érzéseket, és segíthet megbirkózni a nehézségekkel és traumákkal.

A zene akár önmagában, akár terápiás kezeléssel kombinálva javíthatja a beteg gyógyulási folyamatát, mivel motivációra ösztönzi a pácienseket. McCaffrey és Good kutatásaiban azok a betegek, akik műtét után zenét hallgattak, kevesebb fájdalmat, szorongást és félelmet tapasztaltak, mint azoknál, akik nem hallgattak.

4.kép

3. SZALUTOGENEZIS ELVE

Évszázadok során a kórházak és egyéb egészségügyi intézmények az emberek egészségének megőrzése érdekében létesültek. Ezen épületek tervezése az építészek körében mindig is specifikus tervezési területnek számított a különleges funkciók és technikai megoldások végett. Ennek ellenére napjainkban számos esetben tapasztalhatóak a negatív érzelmek és egészségügyi állapot romlásától való aggodalom azon páciensek esetében, akik huzamosabb ideig tartózkodnak valamilyen egészségügyi intézményben.

Építészként fontos figyelembe tartani, hogy a tervezés folyamatával nem csupán funkcionális objektumok teremthetők, hanem impulzusok is. Tudományosan bizonyított, hogy az említett impulzusok kihathatnak az emberek viselkedésére, mentális és fizikai állapotára. Az érzékelt környezet és a környezetbe való illeszkedés közötti kapcsolat tehát igenis fontos az egészség szempontjából. Ezt támasztja alá Aaron Antonovsky szalutogenezis elmélete is, amely a környezeti stresszforrások egészségre gyakorolt hatását vizsgálta. (Antonovsky, 1979)

Az 1990-es években Alan Dilan építész tett javaslatot, hogy a szalutogén módszert ne csak az orvosi kezelésre alkalmazzák, hanem az egészségügyi létesítmények építészeti tervezésében is, az egészségfejlesztő környezetek kialakításának érdekében.

Dilani olyan tervezési elveket azonosított, amelyek erősítik az egyén érthetőségét, kezelhetőségét és jelentőségét a környezetével szemben. Bár a szalutogén kialakítás bármilyen kategóriában alkalmazható, az egészségügyi intézmények számára bizonyul a legelőnyösebbnek, ahol az épített környezet befolyásolja a betegek gyógyulását.

Azóta már a szalutogén építészet számos más modelljét is kidolgozták, mint például Jan Golembiewski „A szalutogén tervezés neurológiája”, Tye Farrow „A szalutogén tervezés módszere” és Roger Ulrich „A támogató tervezés elmélete”. Ezeknek a modelleknek a közös jellemzője, hogy a páciens mentális állapotát helyezik előtérbe a gyógyulás elősegítésének eszközeként.

AZ ÉRTHETŐSÉG

A szalutogén tervezés kontextusában az érthetőség arra utal, hogy az ember milyen mértékben észleli a környezetét rendezettnek, értelmezhetően strukturáltnak. Az embereknek képesnek kell lenniük arra, hogy értelmezzék Az őket körülvevő környezetet.

A kórházak olyan helyek, ahol a megértést legtöbb esetben elhanyagolják. A betegek ritkán értik meg betegségüket vagy a kezelések működését és ezt a kiszolgáltatott és feszült hangulatot tükrözik az egészségügyi intézmények.

A térbeli eligazodás fontos a személy-környezet összeillés folyamatában. Az értelmezhetetlenség, az eltévedés lehetősége egy környezetben stresszforrás, mind az egészséges, mind egy szorongó, beteg páciens esetében.

Az érthetőség érzetét az építészek a tereket alakítása során az intuitív útvonalak és egyértelmű funkciójú terek kihangsúlyozásával segíthetik.

Az egészségügyi intézmények tervezésének folyamatában a színek, a tájékozódási pontok és a természetre nyíló kilátások révén is elősegíthető a tájékozódás egy térben. Ezek a taktikák nemcsak abban segítenek, hogy a betegek megértsék a környezetüket; hanem a saját kezdeményezéseik végrehajtásához szükséges önbizalmukat is növelik, - amivel az ember-környezet összeillésnél említett kontrollérzetük kialakulását biztosítja.

A KEZELHETŐSÉG

A kezelhetőség elsősorban a felépülés központú gondolkodásra ösztönzi a pácienseket, kimondottan a környezet feletti kontroll érzésével foglalkozik.

Legtöbb esetben, az egészségügyi intézményekben a betegfelügyelet és a betegek minimalizált mozgástere korlátozza és állandó kiszolgáltatottság érzésével tölti el őket.

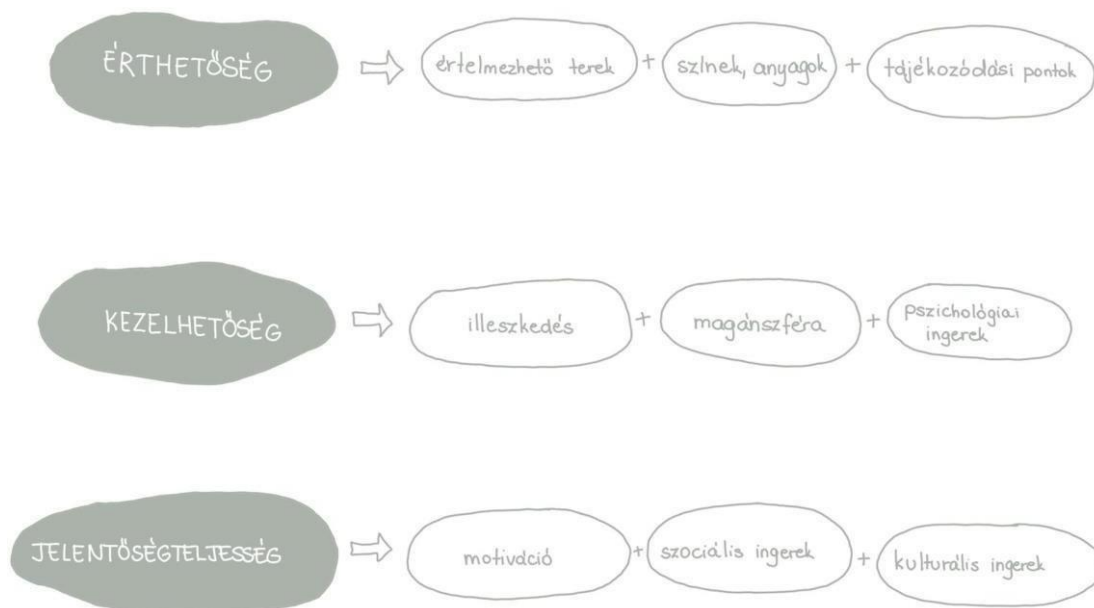
A szabadabb mozgás vagy a rekreációs terekhez való hozzáférés biztosításával a beteg úgy érzi, hogy képes döntéseket hozni az egészsége érdekében. Az erőforrásokhoz, a személyzethez, a családhoz és a barátokhoz való hozzáférés lehetővé teszi a betegek számára, hogy ellenőrzést gyakoroljanak környezetük felett.

A JELENTŐSÉGTELJESSÉG

Antonovsky jelentőségteljesség érzetének elve a motivációval, az élet érzelmi értelmének érzésével foglalkozik. A kórházi környezet az, ahol a motivációnak igen nagy jelentősége van. Az emberek jelentőségteljességének forrása általában a kórházak falain kívül található, mint a család, a barátok, a művészet, a zene, a sport vagy a vallás formájában.

Az említett érzést nehéz megtalálni az egészségügyi intézményekben, ahol a betegek el vannak vágva a társadalmi interakcióktól és a külvilágtól, - hiszen az egészségügyi intézményekre még ma is jellemző az a sztereotípi, hogy sterilnek és sivárnak kell lenniük.

A szalutogén megközelítés révén, ha adott a lehetőség az egészségügyi központokban művészeti installációk, zenei és szociális támogatásra alkalmas terek, valamint egyéb rekreációs terek, például könyvtárak vagy tornatermek biztosításával nagyban segíthető a páciensek pozitív életfelfogása.

5. kép

4. ALVAR AALTO – PAIMIOI TÜDŐSZANATÓRIUM

4.1 PAIMIO BEMUTATÁSA

Paimio város Nyugat-Finnországban található, területe 242,3 négyzetkilométer. A 11 100 lakosú várost 1997-ben nyilvánították városnak. Az E18-as autópálya mentén helyezkedik el, Helsinki és Turku között.

A paimioi emberek közel állnak a természethez, a természet pedig közel van őhozzájuk. A helyi túraútvonalak és a helyi folyó közelsége mind lehetőséget biztosít a kikapcsolódásra, és a természettel való harmonikus életre. A gyönyörű erdők már önmagukban hordozzák a „természet gyógyító erejét” nyugtató környezetükkel és tiszta levegőjükkel.

Akkortájt rengetegen küzdöttek tuberkulózissal, innen is jött a gondolat egy szanatórium igényére. A tüdőbetegek számára megannyira fontos, hogy tiszta, jó minőségű levegős környezetben rehabilitálódjanak, innen is jött az ötlet, hogy Paimio erdőihez közel alakítsanak ki egyet.

1929-ben felkérték Aaltót, a helyi tüdőszanatórium megtervezésére, miután megnyert egy építészeti pályázatot a projektre. Szerette „orvosi műszernek” nevezni épületét, hiszen kiindulópontja a tervezésnél az volt, hogy maga az épület is hozzájáruljon a gyógyulási folyamatokhoz, az önmagában már meghatározó természet mellett.

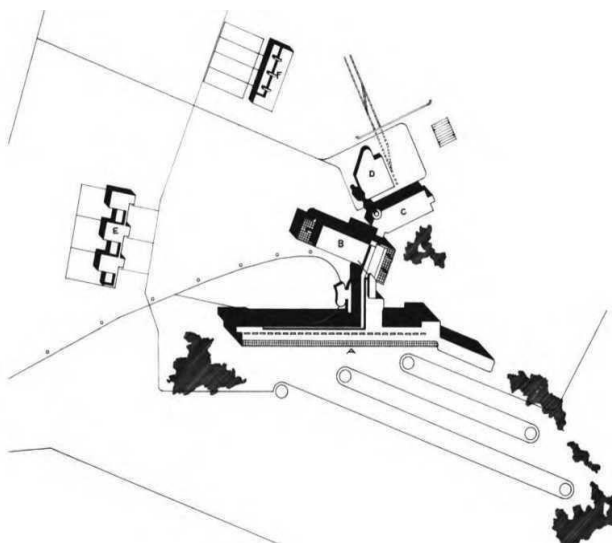
6. kép

4.2 FUNKCIÓ ÉS TELEPÍTÉS

Az általános összetétel különböző szárnyakra oszlott a program egyes részeinek megfelelően. Aalto magyarázata szerint a szanatórium tervének alakja abból fakad, hogy külön-külön megragadták a létesítmény minden egyes részét; ezáltal a hasonló helyiségeket és tereket egy-egy szárny alkotja.

A teraszokat és a közössége helyeket alaprajzilag változatosan helyezi el, ezáltal lehetővé tette, hogy bármilyen időjárási körülmények is legyenek, mindig elérhetővé váljon a természettel való gyógyító kapcsolat.

A szanatórium önálló egységként működött, saját üvegházzal és konyhakerttel, valamint önálló vízellátással. A kertben lévő öt kör alakú vízmedence sétautat jelöl ki; de természetesen a közeli erdőben is van lehetőség nagyokat sétálni.

7. kép

Megérkezéskor a nagy fehér épületkomplexum nyugalmat áraszt. Belépve a szanatóriumba, nap sárga és fehér lobby fogad. Az épület központi eleme egy kényelmesre és biztonságosra tervezett sárga lépcső, ami nem csak egy vertikális közlekedő volt, hanem eszköze is a gyógyulásnak. A keskeny, magasra nyúló, ablakokkal tagolt tömb a betegek szárnya. A jobb állapotban lévő betegek napi rutinjába tartozott a lépcsőzés a tetőteraszra, hogy friss levegőt szívhassanak az ott lévő ágyakon.

8. kép

Mivel a betegek nagyon hosszúideig, általában több évig gyógyultak a szanatóriumban, különleges légkör alakult ki. Maga a közösséghez tartozás légköre, amelyet a betegek és az ápolószemélyzet alkot. Aalto ezt figyelembe véve alakított ki egy kápolnát is, valamint a személyzet elszállásolásáról is gondoskodott.

A külön épületben lévő orvosi lakásokból nem lehet látni a szanatóriumot. Az orvosi lakások közel helyezkednek el, aminek köszönhetőek az orvosoknak nem kell sok időt a munkahelyükre való utazással tölteni; emellett viszont telepítésüknek köszönhetően, az orvosok hazaérkezve megfeszülhetnek a munkájukról, nem kell még az otthoni ablakokon át is a kórházat nézni.

Bár az épület 1929-1939 között építették, mely Aalto modern korszakának része, Le Corbusier modern építészettel kapcsolatos elképzeléseit követte, mint például a sávós ablakokat, tetőteraszt; már látszódik, hogy az építész szintetikusabb megoldást keres. Maga a főbejárat fölött lévő szabad formájú, ívelt előtető is erre utal. Ezt később az ott dolgozó nővérek „Aalto tüdejének” nevezték el.

9. kép

4.3 BELSŐTÉRI EGYEDI MEGOLDÁSOK

A szanatórium tervezésekor különös figyelmet fordítottak a betegszobákra. Ezek általánosan két beteget láttak el, mindkettőnek saját szekrénye és mosdója volt. Aalto speciális fröccsenés álló mosdókat tervezett, hogy az egyik beteg ne zavarja a másikat kézmosás közben.

A szekrényeket pedig a falhoz rögzítette anélkül, hogy az a padlót érintette volna, ezzel megkönnyítve tisztántartását.

Mivel a betegek sokat feküdtek, ezért a lámpákat látóterükön kívül helyezték el a hálószobákban, a mennyezetet pedig visszaverődés mentesre festették mélyzöldszínnel.

A házaspár különös figyelmet fordított a könnyen tisztítható felületeknek. A padlóburkolatok könnyedén tisztán tarthatóak, világos színük miatt; illetve a mennyezeti lámpaburákat különleges portaszító burával látták el, hogy megakadályozzák a nemkívánatos kosz lerakódását.

10. kép

A tüdőszanatórium elkészültékor a betegség kezelésének egyetlen ismert gyógymódja a teljes pihenés volt. Éppen ezért minden emeleten, a betegek szárnyát kinyújtva, hosszú erkélyek kerültek kialakításra, amelyre ki lehetett húzni a betegek ágyát, hogy kellő mennyiségű napfény, és tiszta levegő érje őket.

Aalto szeretett különböző bútorok tervezésével kísérletezni, és itt sem tett másként. Megtervezte a Paimio 41 nevű fotelt, melyet kifejezetten a tuberkulózisban szenvedőknek tervezett. Ez a szék segítette megtartani a betegeknek a hátukat, hogy könnyedebben lélegezzenek és köhöghessenek.

11.kép

A lépcsőkarokon elhelyezett korlátok is úgy kerültek kialakításra, hogy egyben fogódzóként is működtek, hogy a gyengébb állapotban lévők is biztonságosan tudják használni.

Illetve az ajtókon lévő kilincseket is saját maga tervezte meg. Belülről nem lehet bezárni az ajtókat, csupán kívülről; valamint stabil kialakításának köszönhetően kapaszkodóként is funkcionál. További előnye, hogy könyökkel is nyitható, hogy a betegek kevésbé tudják átadni egymásnak az esetleges fertőzéseket.

12.kép

13. kép

4.4 KONCEPCIÓ ÚJSZERŰSÉGE

A maga idejében a szanatórium igazán egyedinek és újszerűnek volt mondható, a mai napig is építészeti remekműként tartják számon. Bár az 1930-as években lévő modernista építészet volt jellemző Aaltónak mégis sikerült valami pluszt belecsempésznie ebbe az épületbe.

Számomra mehökkentő és példaértékű módon helyezi központba a gyógyulásra várókat és az ott dolgozókat; és az épület telepítésétől elkezdve, minden belsőépítészeti elemével segíti megkönnyíteni mindennapjaikat. Igazán újszerűnek mondható, előtte senki se tervezett végig még egy egészségügyi intézményt ennyire megfontoltan.

Mai világban szerencsére egyre jobban elterjedni látszik ez a fajta szemléletmód, melyet szalutogén építészetnek neveznek. Maga a szalutogén építészet egy tervezési elv, melynek során pszichológiai, szociológiai, és környezetpszichológia vizsgálatokra támaszkodva hozhatunk tervezői döntéseket.

Ennek célja, nem más, mint hogy az épített környezetünk is segíthesse az arra szorulókat rehabilitációját, gyógyulását; az egyéb kezelések, terápiák, orvosi beavatkozások mellett.

Ez a fajta racionális, valamint részletekben gazdag tervezői attitűd az Aalto házaspár védjegyévé vált, - épületekein mindig megjelennek egyedi, szerethető, praktikus formai részletek, amik jelen esetben a betegek gyógyulását, felépülését segítették.

4.1 A SZANATÓRIUM NAPJAINKBAN

Az 1950-es évek vége felé, az antibiotikumok megjelenésének köszönhetően elképzelhető lett a tuberkulózis felszámolása, ami jelentősen csökkentette az intézményben lévő betegek számát. A kizárólag tuberkulózis-ellátásnak szentelt épületet az 1960-as évek elejéig általános kórházzá alakították.

2015-ig a Turku Egyetemi Kórház része. Időközben a teraszok is beépítésre kerültek, ezzel bővítve a szobák területét.

Ma az ingatlan a Paimio Szanatórium Alapítvány által létrehozott cég tulajdona. Ezt az alapítványt Paimio és Turku városa, illetve az Alvar Aalto alapítvány közösen hozta létre, azzal a céllal, hogy a jövőben biztosíthassák az épület hasznosítási lehetőségét. 2023. októberében megrendezésre került a The Spirit of Paimio konferencia a szanatóriumban, ami egy új sorozat első részeként közös elmélkedésre hívta a résztvevőket az építészet szerepéről az ellátásban és társadalomban.

A későbbiekben művészeknek szeretnének rezidensprogramokat hirdetni, de addig is az épület éskörnyéke bejárható az érdeklődők számára.

Csupán egynéhány szobát hagytak meg eredeti állapotukban, a többi már az átalakítás utáni állapotban tekinthető meg.

14. kép

5. MEGLÉVŐ ÉPÜLETEK

5.1. BEVEZETÉS

Az eddigiekben taglalt módszerekről és elvekről fontos megjegyezni, többségük figyelembe vétele már koncepcionálisan is fontos. Ha nem vesszük ezeket figyelembe már a kezdetekkor, később sokkal nehezebb, bonyolultabb, költségesebb rendbe hozni.

De mi van azokkal a kórházakkal, - teszem fel a kérdést - és egészségügyi intézményekkel, amik már évtized, évszázadok óta állnak? Ahol már a közlekedési rendszerek, térkapcsolatok, méretek, anyaghasználat, nyílászárók és minden egyéb más már rendelkezésre áll? Tudunk esetleg javítani ezek a helyek minőségén?

Véleményem szerint igen.

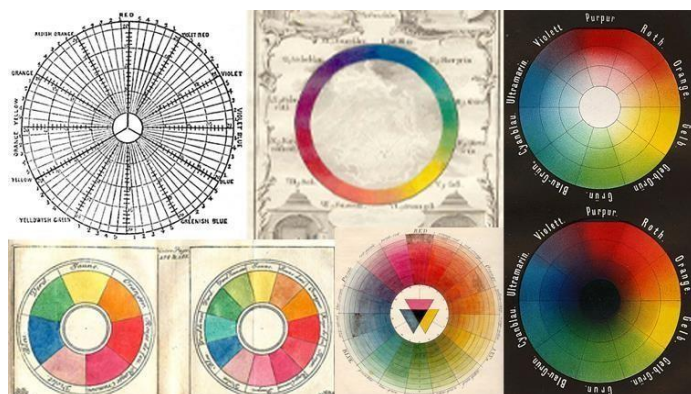
5.2. FALFESTÉS

Okleveles építőművészként és leendő művészetterapeutaként az első dolog, ami eszembe jutott az a festés. Tudtam, hogy belsőépítészeti eszközként is igen jelentős, de emellett pszichológiai vonatkozása is van.

A szín az egyik legfontosabb ambiens inger, a környezetpszichológia megközelítése szerint. Mindennapi tapasztalat, hogy a színek összefüggnek az érzelmekkel, és erőteljes a szimbolikájuk; valamint szerepet játszanak a térélményben, a tájékozódásban és az emberi kapcsolatokban is.

A szín nem önmagában, hanem az anyag, a forma és a fény által létezik. A szín befolyásolja az érzékelt térméretet; a színes mintázat ráerősít a térhatásra, vagy akár el is veszejt a térben.

A szín nemzetközi nyelv, univerzális jelentéssel bír, melyet az egész világ megért.

15. kép

5.2. SZÍNTAN

Festékszín

A sárga, vörös, kék színt más festékszínekből nem lehet előállítani, ezért ezeket főszíneknek nevezzük. A színlátás a fényvisszaverődésen alapul, - különböző festékanyagok másként verik vissza a fényt. A fehérnek a legnagyobb a fényvisszaverő képessége, a fekete pedig minden fényt elnyel.

Színek jellemzői

- Telítettség: mennyi van az adott színben a rá jellemző színből.
telt szín: a színkör tiszta, ragyogó hatású színei
tört szín: különböző arányban kevert telt színek vagy telt szín + fekete/fehér
- Világosság (tónus/valór): megmutatja, hogy a szín hol helyezkedik el a fekete és fehér közti színskálán.
- Komplementer: a színkör szemben lévő színpárja, összekeverve szürkére egészítik ki egymást.
- Lokálszín: valamely tárgy tiszta, helyi színe, amit sem fény, se árnyék, se visszatükröződés sem változtat meg.

Színek hatása

A színek megvilágítástól függően változnak, tompábbak vagy élénkebbek lesznek; illetve egymásra is hatnak, fokozzák vagy csökkentik a mellettük lévő színek erejét.

- Hideg-meleg hatás: azok a színek, amik a nap, a tűz, az izzás színeire emlékeztetnek minket; azokat meleg színeknek nevezzük. Más színek a víz, a jég, a tél színeit idézik; ezek a hideg színek.
- Térhatás: világos háttér előtt a sötét színek jól elkülöníthetőek; sötét háttér előtt viszont a világos színek „előrelépnek”.
- Színdinamika: mozgás kifejezése, érzékeltetése.
- Színkontraszt: bármely szín önmagában egyhangú, - hatása fokozódik, ha mellé egy másik szín kerül. Sokféle lehet.
- Színharmónia: bizonyos szín együttesek kellemesen hatnak ránk, mások semlegesen, néhányak pedig kellemetlenül, zavaróan.

Színek jelentés

A színek pszichológiai értelemben az érzelmeket szimbolizálják, hiszen erős érzelmi-indulati felhívó jelleggel bírnak, tehát a színre való válasz mindig érzelmileg telített. A színek nagy hatással vannak lelki életünkre, mindenhol körbevesznek bennünket és folyamatosan befolyásolják hangulatunkat, érzéseinket, lelkivilágunkat. Ezért is alkalmazza többek között a művészetterápia is a színek gyógyító erejét. A kedvelt és nem kedvelt színek listája az évek során, de akár az adott hangulatunktól függően, pillanatnyilag is változhat. Emiatt egy művészetterápiás alkotáshoz választott színből vissza lehet következtetni az alkotó aktuális érzelmi, hangulati állapotára.

Míg a komplementer színek, illetve a túlzottan hasonló világosságú vagy árnyalatú színek kombinációjának nagy feszültségkeltő hatása van, addig a homogén átmenetek vagy szürke árnyalatok kisebb feszültséget keltenek a szemlélőben.

A színpreferencia sok egyéni tényezőtől is függ, mint amilyen az adott szín kedveltsége, ugyanakkor múltbeli emlékek és konvenciók is meghatározhatják azt. Színasszociációról akkor beszélünk, amikor egy adott szín tudatunkban azonosul a tárggyal vagy fogalommal, mint például a kék az égbolttal, a vörös a tűzzel vagy a narancssárga a napfénnel.

Színasszociációk tehát egyéni tapasztalataink, de az emberiség kollektív élményei alapján is létrejöhetnek.

A színek szimbolikájának három szintje van: az archetipikus, a kulturális és az individuális jelentés.

Piros

- izgalmas, kalandos, erős, barátságos, dinamikus
- a szerelmet és szenvedélyt szimbolizálja
- a pirosnak ösztönző, stimuláló, energetizáló hatása van
- a piros figyelemfelhívó, mivel azonnal magára irányítja a figyelmet
- növeli a lelkesedést, emeli a vérnyomást, a légzést, a szívverést és a pulzusszámot
- tette ösztönöz
- növeli az önbizalmat

Narancssárga

- melegséget, barátságosságot, megbízhatóságot sugall
- körütekintésre figyelmeztet
- a piros közeli rokona
- stimulálja az aktivitást
- erősíti az immunrendszert
- növeli az étvágyat
- elősegíti a szocializációt

Sárga

- vidám, jókedvű, szeretetteljes szín
- stimulálja az idegrendszert és a mentális folyamatokat
- optimizmust és boldogságot áraszt
- ösztönzi a kommunikációt
- inspirál és beindítja a kreativitást
- aktivizálja a memóriát és elősegíti a koncentrációt

Zöld

- nyugtató hatású, enyhíti a depresszió és a szorongás tüneteit
- a megújulás, harmónia érzését adja
- az egészséget és nyugalmat szimbolizálja
- a béke és a természet színe
- a sötétzöld férfias, konzervatív és jólétet sugároz
- a kék után a legkedveltebb szín
- a leggyakoribb szín, amely körülvesz bennünket a természetben, ezért is használják gyakran háttérként a belsőépítészek

Kék

- az óceán és az ég színeként folyamatosan jelen van az életünkben
- békét és nyugalmat áraszt
- nyugtató kémiai anyagok termelését indítja el a testünkben, ezért gyakran használják hálósobában
- növeli a munka hatékonyságát, támogatja az intuíciót
- hideg színeként ismert
- megbízhatóságot, elkötelezettséget, intelligenciát sugall – ezért állásinterjúra javasolják a kék viseletét

Lila

- a királyság színe, hatalmat, jólétet, luxust sugároz
- nőies és romantikus
- mivel ritka a természetben, művinek hathat
- a lila testesíti meg a harmóniát a piros dinamizmusa és a kék nyugalma között
- a titokzatos és királyi tulajdonságai miatt a lilát előszeretettel használják a nagyon kreatív és különc emberek
- lenyugtatja az elmét és az idegeket
- ösztönzi a kreativitást

Rózsaszín

- az élénk rózsaszín fiatalos, vidám és izgalmas, ugyanolyan magas energiaszinttel, mint a piros
- érzéki és szenvedélyes anélkül, hogy túl agresszív lenne
- ha a piros szenvedélyességét tompítjuk, a fehér tisztaságával megkapjuk a halvány rózsaszínt, amelyet a romantikához kapcsolnak
- az élénk rózsaszín, csakúgy, mint a piros növelni tudja a vérnyomást, szívritmust, pulzust
- tetterre és magabiztosságra ösztönöz
- a halvány rózsaszín viszont nyugat

Barna

- stabilitás, megbízhatóság, elérhetőség
- anyaság, gondoskodás, termékenység színe
- a Földdel való kapcsolat, és ezáltal minden természetes és organikus dolognak a színe
- semleges színnek számít, a dizájnerek előszeretettel használják háttérként, nyugtató, harmonizáló hatása miatt

Fehér

- semlegesség, erkölcsösség, béke, nyugalom, tökéletesség színe
- a tisztaságot jelképezi, ezért hordanak az orvosok fehér köpenyt és esküsznek hagyományosan fehér ruhában a menyasszonyok
- támogatja a szellemi tisztaságot is: az akadályok elgörgetésére és a gondolataink megtisztítására ösztönöz
- az új kezdetet szimbolizálja
- tágítja a teret

Szürke

- értelem, tudás, bölcsesség színe
- klasszikus, kifinomult, előkelő
- a pesszimizmust, melankóliát, unalmat is reprezentálja
- méltóságteljes, konzervatív, tekintélyt parancsoló
- teljesen semleges szín, ezért gyakran használják háttérként

Fekete

- mérvadó és erős szín
- mivel erőteljes érzelmeket gerjeszt, túl sok belőle nyomasztó lehet
- megnyugtató ürességet áraszt
- a nyugati kultúrában a fekete a gyász színe
- a fekete a színek hiányát reprezentálja, az ősi űrt, az ürességet
- klasszikus szín az öltözködésben, valószínűleg mert a fekete ruha optikailag karcsúsít és időállóan divatos

6. PÉCSI KLINIKA

6.1 JELENLEG

Arról, Hogy Pécssett megépül a Klinika, 1898-ban döntött a belügyminisztérium Erreth Lajos kórházigazgató kezdeményezésére.

A korábbi pécsi évszázados történetű „idegklinikából” vált külön a jelenlegi Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika, mely Pécs belvárosában, Rét utca 2. szám alatt működik.

Ez a klinika felelős Pécs és környéke hospitalizációs igényeinek kielégítéséért. A fekvőbeteg ellátás mellett a klinikán általános ambulancia és öt szakambulancia működik.

Az itt dolgozók kutatási, graduális és posztgraduális oktatási és oktatásfejlesztési, illetve szakmai közéleti tevékenységet folytatnak.

Jelenlegi helyzetében sajnos nincs a legjobb állapotban. A bent fekvő betegek terápiás kezelése a folyosón zajlik, mely rideg zöld színű, sok helyen lambériával burkolt, és rengeteg cső megy keresztül a falakon. Most a folyosón néhány növény, könyv található, a falakon régi bekeretezett képek.

Továbbá a szobákban sem túl ideális a helyzet. Zsúfoltak, ridegek, személytelenek. A betegek ágya fölött és azzal szemben tátongó üres felületek vannak, amelyek szinte megszólítják az embert, hogy fessen rájuk valamit. A színek pozitív hatásai az érzelmekre és a hangulatra egyaránt elősegítené a psziché jólétét.

17.kép

6.2 TERÁPIÁS KERT

Már a 18. században felfedezték, hogy különböző betegségekre kifejezetten jótékony hatással vannak az úgynevezett terápiás kertek. Később, a 20. század elején kifejlesztették a kertterápiás programot pszichiátriai betegek számára. Ezeket a kerteket alapvetően azért alakítják ki, hogy a gyógyulni vágyó pácienseknél fizikai és lelki javulást érjenek el.

Az ilyen jellegű kertterápiás módszereket pszichológusok fejlesztették ki, miután megfigyelték, hogy a kertészkedés eltereli a figyelmet a betegek állapotáról, javítja a fizikai állóképességüket, és megtanítja őket, hogyan is kell gondoskodni egy másik élőlényről, hiszen, ha ezt nem teszik, könnyen elpusztul.

A kertészkedés mindemellett stresszoldó, relaxáló hatást gyakorol a szervezetre.

Éppen ezért gondolom azt, hogy a legcélszerűbb az volna, ha a tömbön belül elhelyeznének kertészkedésre alkalmas területeket, és foglalkoztatásokat vezetnének.

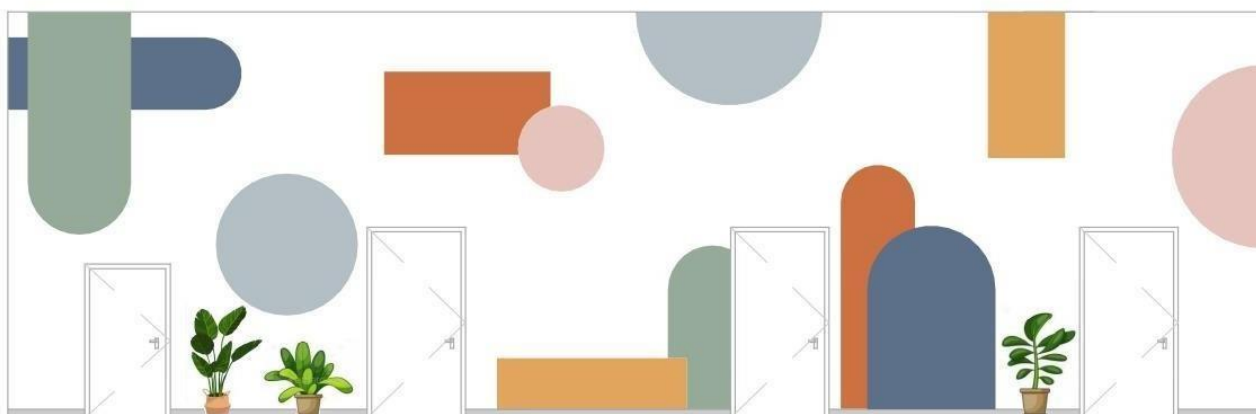
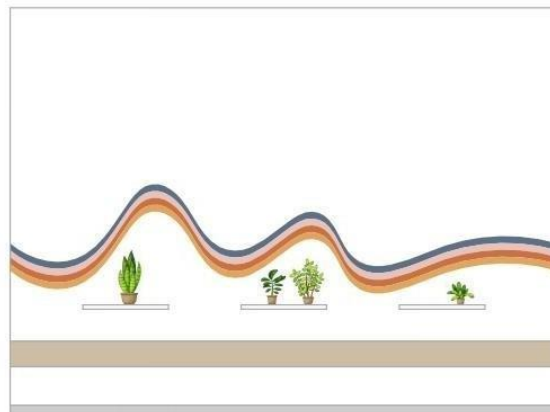
De önmagában már az is igen csak pozitív lenne, ha mind a folyosókon, mind pedig a betegszobákba több növény kerülne.

Egyik témavezetőm, a klinika igazgatóhelyettese, Dr. Simon Mária is elmesélte, hogy mindig akadnak betegek, akik a folyosón lévő zöldeket öntöztetik, gondozgatják. Azt gondolom, már ez az észrevétel is önmagáért beszél. Természetesen az előírtaknak megfelelő mértéktartás fontos, hiszen mégis csak egy kórházról beszélünk, de egyszerűen nem mehetünk el a növények jótékony hatásai mellett; illetve hogy mennyivel barátságosabbá, otthonosabbá tudják tenni környezetünket.

Másik javaslatom a falfestés mellett tehát a Pécsi Klinika felé, hogy több növényzet legyen.

6.3 TERVEK

Folyosó falnézetei

18.kép

Betegszobák falnézetei

19.kép

7. ÖSSZEGZÉS

Fontos hangsúlyozni, hogy a környezetalakítás által befolyásolható a mentális és fizikai állapota az egyénnek. A fentiekben tárgyaltak alapján megállapítható, hogy az egészség megőrzéséhez szükséges befolyásoló tényezők feltárásával foglalkozó szalutogén megközelítés segíthet fenntartani a jóllétet.

A gyakorlatban a környezetek kialakításakor a szalutogén elvek figyelembevétele, stresszorok felismerése és azok kiküszöbölése az egészségfejlesztés irányába terelhetik az épített környezetet. Azt is fontos felismerni, hogy a szalutogén építészethez az építészekon kívül, egészségügyi és környezetpszichológiai szakemberekkel való szoros minőségi együttműködésre is szükség van a tervezési folyamatokhoz.

A szalutogén építészet még talán „gyerekcipőben jár” hazánkban, de már egyre több Európai ország figyelt fel ennek fontosságára egészségügyi építmények létrehozásánál.

Illetve lényeges a már meglévő épületeinkkel is foglalkoznunk, és a fenntarthatóságot szem előtt tartva jelenkori tudásunkkal megújítani ezek környezetét, - akár művészeti eszközökkel.

A Pécsi Pszichihátriai és Pszichoterápiás Klinika felújítása jelenleg zajlik. A közeljövőben „frissítő” festést terveznek, amely után belsőépítészeti tervek alapján megkezdődnek a falfestmény készítése. A Klinikával kapcsolatos egyeztetés folyamatos, minden döntést közösen tervezünk meghozni.

FORRÁSJEGYZÉK

- Altman, I. (1975). The environment and social behaviour: privacy, personal space, territory, crowding. In: Cambridge University Press. 237.o.
- Altman, I., & Rogoff, B. (1987). World views in psychology: Trait, interactional, organismic, and transactional perspectives. New York: Wiley & Sons. 268. o.
- Antonovsky, A. (1979). Health, Stress, and Coping. In: The handbook of salutogenesis. 7-442. o.
- Antonovsky, A. (1988). Unraveling thy Mystery of Health. In: Health education research 7, 765-775. o.
- Antonovsky, A. (1991). The structural sources of salutogenic strengths. John Wiley & Sons. 67-104. o.
- Dilani, A. (2009). A Salutogenic Approach to the Design of the Physical Environment. in Public Sector. In: 1st International Conference on sustainable healthy buildings; Seoul, Korea. 1-11. o.
- Dúll, A. (1998). Hétköznapi otthoni rutinok környezetpszichológiai vizsgálata. Budapest: ELTE. 1-42. o.
- Dúll, A. (2009). A környezetpszichológia alapkérdései – Helyek, tárgyak, viselkedés. In: L'Harmattan 1-178. o.
- Dúll, A. (2012). Környezet–pszichológia–egészség. ELTE Eötvös Kiadó: Budapest. 1-48. o.
- Golembiewski, J. (2010). "Start Making Sense Applying a Salutogenic Model to Architectural Design for Psychiatric Care.". In: Emerald group publishing limited. 100-112. o.
- Kaplan, R., & Kaplan, S. (1989). The experience of nature. A psychological perspective. In: University of Illinois library at urbana champaign 1-48. o.
- Matus V. (2022.). Egészségfejlesztő épített környezet – Szalutogén módszertan szerepe az egészségügyi intézmények tervezésében. In: PTE MIK TMDK Konferencia 2022. november. 1-33. o.

- Conrad Gargett & Lyons Architects - Lady Cilento Gyermek Kórház
In: <https://www.lyonsarch.com.au/project/queensland-childrens-hospital/>
(Letöltés: 2024.04.07.)
- Yamazaki Kentaro Design Workshop - Sayanomoto Magánklinika
In: <https://ykdw.org/works/sayanomoto-clinic/>
(Letöltés: 2024.04.07.)
- Manuel Ocaña Architects - Santa Rita Geriátriai Központ
In: https://www.cncpt-a.com/en/portfolio_page/geriatisch-centrum/
(Letöltés: 2024.04.07.)
- Ismeretlen szerző: Alvar Aalto's Paimio Sanatorium: A landmark of modern architecture
In: https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR0Qcxi82jLIgbzfau-SBNBfodJucAdng1JixJTFYomp07upqFrp8cN9GdQ_aem_AUX-87TyNAOW6hZrGHqY0SIxPSavffjdUPAxwSU99J-a8rKPybkHLRxMAgeW2-ikz54_ohvOwmdVsdJ1UxUunRxl
(Letöltés: 2024.04.07.)
- Ellen Lupton: Paimio Sanatorium
In: https://www.cooperhewitt.org/2021/12/10/paimio-sanatorium-1929-33/?fbclid=IwAR06Z93mB8hamFiLt2WN7Mg5v8cFZSLsD8C_kuvrg6WhQQ-8imtt-_Dppe4_aem_AUXiwo4noHk1ZIWhhc_PvWnWUFTRTojHiACWQIE6Ieyf7Sb5MPzpHEOz0dJLq9JFVSp5N9-HIZShw71ZWpLC-if
(Letöltés: 2024.04.07.)
- Ismeretlen szerző: Paimio Sanatorium, Alvar Aalto's breakthrough project
In: https://paimiosanatorium.com/sanatorium/history/?fbclid=IwAR3lNxEbcuNBSMLE6an2UWzStv3ll0fQ_ZCtRAe5OBIyp6QIT9rGhxc0-mAQ_aem_AUUFfLVjhTn7T0q3yDONyE0GNMYNe8ZEy0ix2MKER55h31yTRsSBNyWITPmNBd-Zgp6MdtGVTOAwstNQg1Tur4Mw-
(Letöltés: 2024.04.07.)

- Ismeretlen szerző: Paimio Sanatorium
In: https://en.wikipedia.org/wiki/Paimio_Sanatorium?fbclid=IwAR04ThcN6c9sDx6Uz4aTAJyRScKotHHyRjR7LAYtejeSu97LF9eqbVcQzA8_aem_AUXiVIuc3NSqV4DXg09SyCEOPYOMZmfGwBuHNgWYFOP_q39N_-sWkCW4bEu4Fq0CSbT-M7PJpcjgoO-C4FVLRh4M
(Letöltés: 2024.04.07.)
- Ismeretlen szerző: Paimio Sanatorium
In: https://www.alvaraalto.fi/en/architecture/paimio-sanatorium/?fbclid=IwAR04ThcN6c9sDx6Uz4aTAJyRScKotHHyRjR7LAYtejeSu97LF9eqbVcQzA8_aem_AUXiVIuc3NSqV4DXg09SyCEOPYOMZmfGwBuHNgWYFOP_q39N_-sWkCW4bEu4Fq0CSbT-M7PJpcjgoO-C4FVLRh4M
(Letöltés: 2024.04.07.)
- Farkas Zsófia: Paimio Szanatórium: 90 éve épült Aalto modernista remekműve
In: https://epiteszforum.hu/paimio-szanatorium--90-eve-epult-aalto-modernista-remekmuve-?fbclid=IwAR06Z93mB8hamFiLt2WN7Mg5v8cFZSLsD8C_kuvrg6WhQQ-8imtt-_Dppe4_aem_AUXiwo4noH-k1ZlWhhc_PvWnWUFTRTojHiACWQlE6Ieyf7Sb5MPzpHEOz0dJLq9JFVSp5N9-HIZShw71ZWpLC-if
(Letöltés: 2024.04.07)
- Ismeretlen szerző: Színpszichológia
In: <https://pszichozona.hu/szinpszichologia/>
(Letöltés: 2024.11.10.)
- Környeiné Gere Zsuzsa, Reegnné Kuntler Teréz: Tér-forma-szín (1878. február, Tankönyvkiadó Vállalat)
- Benkő Melinda: 111 szó az építészetéről, 98. oldal (2013. TERC Kft.)

ÁBRAJEGYZÉK

1. kép - saját ábra: grafika
2. kép - saját ábra: környezetpszichológiát definiáló ábra
3. kép - saját ábra: pszichoszociálisan közvetített betegség elméleti m., L. Levi, 1972.
4. kép – saját ábra: Az embert érő környezeti ingereket szemléltető illusztráció
5. kép – saját ábra: szalutogén elmélet lefordítása a környezeti tervezési tényezőkre
6. kép – Paimio, látkép

Forrás: Ismeretlen szerző: Paimio

In: <https://en.wikipedia.org/wiki/Paimio>

Letöltés: (2024.04.15.)

7. kép – Paimioi Tüdőszanatórium

Forrás: Archeyes: Alvar Aalto's Sanatorium: A landmark of modern architectureIn:

[https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCChTXxrAuEFEasnW7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_aem_AftqGJs60rAOTI9HrnC8YJdgaJkLfoVC4znW22gzucRTPGr8rfeNHob1NboHgxS4r9fJQIdfsePM_SakZoJmgK8RD)

[aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCChTXxrAuEFEasnW7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_ae](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCChTXxrAuEFEasnW7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_aem_AftqGJs60rAOTI9HrnC8YJdgaJkLfoVC4znW22gzucRTPGr8rfeNHob1NboHgxS4r9fJQIdfsePM_SakZoJmgK8RD)

[m_AftqGJs60rAOTI9HrnC8YJdgaJkLfoVC4znW22gzucRTPGr8rfeNHob1NboHgxS4r9fJQIdfsePM SakZoJmgK8RD](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCChTXxrAuEFEasnW7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_aem_AftqGJs60rAOTI9HrnC8YJdgaJkLfoVC4znW22gzucRTPGr8rfeNHob1NboHgxS4r9fJQIdfsePM_SakZoJmgK8RD)

Letöltés: (2024.04.15.)

8. kép - A szanatórium telepítése

Forrás: Archeyes: Alvar Aalto's Sanatorium: A landmark of modern architectureIn:

[https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCChTXxrAuEFEasnW7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_aem_AftqGJs60rAOTI9HrnC8YJdgaJkLfoVC4znW22gzucRTPGr8rfeNHob1NboHgxS4r9fJQIdfsePM_SakZoJmgK8RD)

[aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCChTXxrAuEFEasnW7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_ae](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCChTXxrAuEFEasnW7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_aem_AftqGJs60rAOTI9HrnC8YJdgaJkLfoVC4znW22gzucRTPGr8rfeNHob1NboHgxS4r9fJQIdfsePM_SakZoJmgK8RD)

[m_AftqGJs60rAOTI9HrnC8YJdgaJkLfoVC4znW22gzucRTPGr8rfeNHob1NboHgxS4r9fJQIdfsePM SakZoJmgK8RD](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCChTXxrAuEFEasnW7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_aem_AftqGJs60rAOTI9HrnC8YJdgaJkLfoVC4znW22gzucRTPGr8rfeNHob1NboHgxS4r9fJQIdfsePM_SakZoJmgK8RD)

Letöltés: (2024.04.15.)

9. kép - A szanatórium tetőterasa

Forrás: Archeyes: Alvar Aalto's Sanatorium: A landmark of modern architectureIn:

[https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCCChTXxrAuEFEasn7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_ae)

[aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCCChTXxrAuEFEasn7RdcaSFxPD_ClDiGY8_K](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCCChTXxrAuEFEasn7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_ae)

[avQ1N4QVvU_ae](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCCChTXxrAuEFEasn7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_ae)

[m_AftqGJs60rAOTI9HrnC8YJdgaJkLfoVC4znW22gzuCRTPGr8rfeNHob1NboHgxS](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCCChTXxrAuEFEasn7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_ae)

[4r9fJQIdfsePM SakZoJmgK8RD](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCCChTXxrAuEFEasn7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_ae)

Letöltés: (2024.04.15.)

10. kép – Betegszoba kialakítása

Forrás: Archeyes: Alvar Aalto's Sanatorium: A landmark of modern architectureIn:

[https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCCChTXxrAuEFEasn7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_ae)

[aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCCChTXxrAuEFEasn7RdcaSFxPD_ClDiGY8_K](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCCChTXxrAuEFEasn7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_ae)

[avQ1N4QVvU_ae](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCCChTXxrAuEFEasn7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_ae)

[m_AftqGJs60rAOTI9HrnC8YJdgaJkLfoVC4znW22gzuCRTPGr8rfeNHob1NboHgxS](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCCChTXxrAuEFEasn7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_ae)

[4r9fJQIdfsePM SakZoJmgK8RD#jp-carousel-13056](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCCChTXxrAuEFEasn7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_ae)

Letöltés: (2024.04.15.)

11. kép – Paimio 41 fotel

Forrás: Ellen Lupton: Paimio Sanatorium

In: <https://www.cooperhewitt.org/2021/12/10/paimio-sanatorium-1929-33/>Letöltés: (2024.04.15.)

12. kép – A szanatórium lépcsőháza

Forrás: Archeyes: Alvar Aalto's Sanatorium: A landmark of modern architectureIn:

[https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCCChTXxrAuEFEasn7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_ae)

[aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCCChTXxrAuEFEasn7RdcaSFxPD_ClDiGY8_K](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCCChTXxrAuEFEasn7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_ae)

[avQ1N4QVvU_ae](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCCChTXxrAuEFEasn7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_ae)

[m_AftqGJs60rAOTI9HrnC8YJdgaJkLfoVC4znW22gzuCRTPGr8rfeNHob1NboHgxS](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCCChTXxrAuEFEasn7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_ae)

[4r9fJQIdfsePM SakZoJmgK8RD#jp-carousel-13042](https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCCChTXxrAuEFEasn7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_ae)

Letöltés: (2024.04.15.)

13. kép – Betegszoba kilincse

Forrás: Ismeretlen szerző: Paimio Sanatorium is an impressive site

In: <https://hu.pinterest.com/pin/315533517640744776/>

Letöltés: (2024.04.15.)

14. kép – Paimio Szanatórium napjainkban

Forrás: Archeyes: Alvar Aalto's Sanatorium: A landmark of modern architecture

In: https://archeyes.com/paimio-sanatorium-alvar-aalto/?fbclid=IwAR1uSrMbAwmjbCChTXxrAuEFEasnw7RdcaSFxPD_ClDiGY8_KavQ1N4QVvU_aem_AftqGJs60rAOTI9HrnC8YJdgaJkLfoVC4znW22gzuCRTPGr8rfeNHob1NboHgXS4r9fJQIdfsePM SakZoJmgK8RD#jp-carousel-13049

Letöltés: (2024.04.15.)

15. kép – alapszínkör

Forrás: Ismeretlen szerző: Bevezetés a színezésbe

In: <https://muveszhaz.com/hirek/alapszinek-bevezetes-a-szinezesbe-3-resz/>

Letöltés: (2024.11.10.)

16. kép - saját kép: klinkai betegszobák

17. kép - saját kép: klinka folyosói

18. kép - saját kép: klinkai betegszoba tervek

19. kép - saját kép: klinka folyosó tervek